

Büyük Kedi, Büyük Etki:

Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi
Yolunda Önemli bir Köprü

Designed by WWF's Tigers Alive Initiative | October 2024

Neden Kediler?*

- Şemsiye türler;** Büyük kedilerin korunması, geniş ve biyolojik çeşitlilik açısından zengin yaşam alanları sayesinde geniş ekosistemlerin de korunmasını sağlar. Büyük kediler, yeryüzünün kara alanlarının %74'ünde dolaşır. Bu alanlar, şu anda tanımlanmış karasal Önemli Doğa Alanları (ÖDA) %75'i ile örtüşmektedir.
- İndikatör Türler;** Kediler, açık ve net biyoçeşitlilik göstergeleridir. Büyük kediler, ekosistemlerinin genel sağlığını yansıtırken; güçlü küçük vahşi kedi popülasyonları, ilgili habitatlarda dengenin sürdüğünü gösterir.
- Kilit taşı Türler;** Besin zincirinin en tepesinde yer alan büyük kediler, yüksek bütünlükteki ekosistemlerin işleyişinde anahtar rol oynarlar. Av popülasyonlarında ve daha küçük etoburlarda oluşturdukları karmaşık tepkiler, genel olarak biyoçeşitliliği destekler.
- Kültürel Kilit taşı Türler;** Dünyada milyarlarca insan, sosyokültürel önemleri nedeniyle vahşi kedilerle doğal bir bağ hissetmektedir.
- Bayrak Türler;** Vahşi kediler, tanınmış ve çekici türler oldukları için koruma çalışmaları adına halkın, politika yapımcıların ve diğer etkili paydaşların desteğini almak üzere "elçi" görevi görebilirler.

* Burada "büyük kedi" terimiyle; aslan, leopar, kaplan, jaguar, kar leoparı, bulutlu leopar ve Sunda bulutlu leoparı, çita ve puma dâhil tüm büyük kedi türleri kastedilmektedir. Bazı kurumlar ise "büyük kedi" terimini, listedeki ilk beş sırada yer alan ve yalnızca Panthera cinsinden olan türleri kapsayacak şekilde kullanır.

Büyük Kedilerin Ötesinde

Büyük kedileri korumak, çok daha fazlasını korumak anlamına gelir:

- Büyük kediler geniş alanlarda yaşar ve bulundukları ortamda hayati bir role sahiptir. Bu özelliklerinden ötürü biyoçeşitlilik açısından da önemli ve net bir gösterge olarak değerlendirilirler.
- Kaplanlar ve aslanlar gibi büyük kediler, dünyanın en iyi izlenen türleri arasındadır. Popülasyon durumları hakkında zamanında ölçümler yapılabildiğinden, bu ölçümlerin sonuçları bulundukları ortamdaki biyoçeşitlilik, iklim ve insan-doğa ilişkisine dair daha geniş bir tablo çizilmesini sağlayabilir.
- Toplam 40 vahşi kedi türünün yaşam alanları, şu anda tanımlanmış karasal Önemli Doğa Alanlarının %75'i ile örtüşmektedir.
- Ayrıca büyük kediler, geniş yaşam alanları sayesinde gıda, su ve geçim kaynaklarından hastalıklara karşı koruyucu etkiye ve karbon depolamaya kadar insanların doğadan sağladığı faydaların korunmasına katkıda bulunur.
- Büyük kedilerin yasa dışı ticaretinin önlenmesi, daha geniş suç şebekelerinin ortaya çıkarılmasına ve dağıtılmasına da yardımcı olabilir.¹
- Büyük kediler, diğer tür gruplarına kıyasla daha fazla hükümetlerarası koruma iş birliğini harekete geçirmiştir. Son yıllarda hayata geçirilen Küresel Kaplan İnisiyatifi (14 ülke), Küresel Kar Leoparı & Ekosistem Koruma Programı (12 ülke) ve Jaguar 2030 Yol Haritası (16 ülke) bunun örneklerindendir.
- Büyük kedilere yönelik mevcut ilgi ve odaklanma, hızla dönüşen ve gelişen dünyamızda son derece kritik olan bilim temelli karar almayı desteklemeye yardımcı olabilir.

Büyük Kedilerin Ayak İzleri

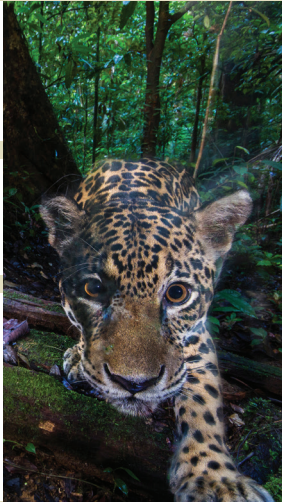

Pumalar (dağ aslanları), yüzlerce farklı türle etkileşim halinde olan ve yaşadıkları habitatların yapısını ve işleyişini büyük ölçüde etkileyen “ekosistem mühendisleri”dir. Örneğin pumanın avladığı hayvanlardan kalan leşler, elk geyiklerinden kuşlara ve böceklerle kadar pek çok canlının besin kaynağını oluşturur; bu da ekosistemleri bir arada tutan karmaşık ağlar yaratır.¹³

Jaguarların dağılım alanı, dünya çapındaki karbon depolama ve yutak alanlarının %17’sini temsil eder. 53 milyon Latin Amerikalıya doğrudan fayda sağlayan bu durum küresel ölçekte de avantajlar sunar.³

Jaguarların dağılım alanı, dünya karasal yüzeyinin %9’unu kapsamakla birlikte küresel biyoçeşitliliğin neredeyse %28’ine ev sahipliği yapar.⁴

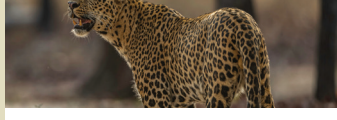
Jaguarlar tam anlamıyla bir “şemsiye tür” işlevi görmektedir. Jaguar koruma birimleri (JCUs) ve koridorlarının oluşturduğu ağ, koruduğu kaliteli iç habitat bakımından rastgele oluşturulmuş ağlardan daha etkili olup, aynı bölgede yaşayan memeli türlerine de fayda sağlar.⁵

- Çita (2024)
- Aslan (2023)
- Leopar (2023)
- Kar Leoparı (2016)
- Kaplan (2021)

Aslanların yaşadığı alanlar Afrika genelindeki ortalama bir peyzajla kıyaslandığında, tehlike riskini azaltma, karbon tutma, su ve ilaç kaynakları ile kültürel kimlik gibi çok daha fazla ekosistem hizmeti sunar.⁹

Asya'da kaplanlarla aynı bölgeleri paylaşmadıkları yerlerde, **leoparlar** bulundukları ekosistemde besin piramidinin en üstündeki yırtıcılardan biri olarak kritik bir görevi üstlenir.¹²

Asya'da **kar leoparlarının** dağılım alanıyla çakışan nehir havzalarında 2 milyardan fazla insan yaşamakta. Bu su kaynakları, nehir havzasında bulunan topluluklar için büyük önem taşır.²

Kaplanların yaşadıkları alanlar; dört küresel biyoçeşitlilik sıcak noktasını, 332 Önemli Doğa Alanı (ÖDA) ve 10 Doğal Dünya Mirası Alanını kapsar.⁷

Kaplanlar, iklim değişikliği bağlamında dayanıklılık ve azaltım konusunda önemli bir rol oynar. Kaplanların yaşadığı ormanlar, karbon tutma ve depolama açısından daha yüksek kapasiteye sahiptir.⁷

Kaplan habitatları, 830 milyona yakın insanın su ihtiyacını gideren dünya çapında önemli dokuz su havzasıyla örtüşür.⁸

Geniş ölçekli bir habitat izleme sistemi, kaplanların yerel düzeyde yok olduğu alanlarda orman örtüsünün de hızla kaybolduğu yönünde bir korelasyon tespit edildi. Bu tespit kaplanların bulunduğu habitatların etkin şekilde korunmasının önemini de ortaya koydu.⁹

Aslanlar, leoparlar ve çitalar, turizm yoluyla Afrika'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) üzerinde büyük etkiye sahiptir. 2017 yılında Sahra Altı Afrika ülkelerine gelen yabancı turistler, bölgeye 30 milyar ABD dolarından fazla gelir sağlamıştır. Bu büyük kediler, koruma altındaki alanlara gelen ziyaretçilerin gözdesi konumundadır.⁶

Çitaların üçte ikisi, korunan alanların dışında yaşamaktadır. Bu durumda hayatta kalmaları, çok amaçlı kullanımın yapıldığı geniş peyzajlar arası bağlantıyı destekleyen ve yerel topluluklarla bir arada yaşamaya dayalı koruma çalışmalarına bağlıdır.¹¹

Kedi ortamları; Kedisiz bir dünya nasıl olurdu?

Peyzaj ölçeğinde...

Kedilerin varlığı	Kedilerin yokluğu
Yüksek ekolojik bütünlük göstergesidir. Yeterli av ve vahşi kedi popülasyonlarını destekleyecek düzeyde biyoçeşitlilik mevcut demektir; yani karbon, biyoçeşitlilik ve su kaynaklarını koruyan, işlevsel bir ekosistem söz konusudur. Korku peyzajları: Yırtıcılar, av hayvanlarında korkuya neden olarak davranışlarını değiştirir. Bu durum, aşırı otlanmayı önleyerek kritik habitatların korunmasına yardımcı olur.	Yırtıcıların yokluğu, yaban hayatı topluluklarının ve habitatların bozulmasına, hatta çöküşüne yol açabilir. Ekolojik bütünlüğün kaybedilmesi, mümkün olsa bile, pahalıya mal olacak yeniden vahşileştirme çalışmalarını gerektirebilir. “Otlayıcı”, “tarayıcı” ve diğer dengeleyici roller üstlenen türler kontrolsüz biçimde artarak ekosistemi olumsuz etkiler.. Bitki örtüsü bozulur, karbon tutma ve depolama kapasitesi düşer.
Tam kedi bileşimi (büyük + orta + küçük vahşi kedi türleri) ekosistemi ve biyoçeşitliliği düzenler, dengeyi korur; ekolojik bütünlük için kilit rol oynar.	Hükümetler ve toplulukların koruma motivasyonu zayıflar. Bu durum, ormansızlaşmayı ve habitat bozulmasını daha da hızlandırabilir.
Kediler turizm için ciddi bir çekim gücü oluşturur (örneğin, artan ekoturizm gelirleri = finansal açıdan değerli kaynak, yerel topluluklar için fayda).	Ziyaretçiler için daha az ilgi çekici ve ekolojik bütünlükten uzak bir ekosistem demektir, bu da turizm gelirlerinde düşüş anlamına gelir.
Büyük kedilerin ve onların yaşam alanlarının değeri anlaşıldığında bu durum insanlara daha fazla ekonomik fayda sağlar.	Habitat bütünlüğü ve bağlantısı hızla zarar görür. Koruma teşviki ve kaynakları yok olduğunda, bozulma süreci hızlanır.

Büyük Kediler ve Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi

Büyük kedi koruma çabaları, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin (BÇS) Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi (KBÇ) kapsamındaki birçok hedefe katkıda bulunur. Aşağıda bazı örneklerle ifade edildiği üzere, büyük kedileri korumak için gereken temel adımlar, 22 hedefin 14'üyle uyumlu veya kısmen uyumludur. Aynı zamanda bu adımlar, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (SKH'lar) ve Paris Anlaşması hedeflerine ulaşma konusunda da katkı sağlar. Özetle, büyük kedilerin korunmasına odaklanmak; biyoçeşitlilik, insanlar ve iklim açısından büyük faydalar sunar.

		Global Biodiversity Framework	2030 Sustainable Development Agenda (SDGs)	Paris Climate Agreement (Treaty of UNFCCC)
Büyük kedi koruma hedefleri (örnekler)	İşbirliği ortaklıkları aracılığıyla destek seferber etmek, irade inşa etmek ve finansal kaynakları artırmak	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (4,5,14,19,22)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	☑ -Paris Anlaşması ile kısmen uyumlu
	Yaban alanlarının yönetimine destek vermek	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (1,2,3,4,9,20)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	
	Yasa dışı yaban hayatı ticaretini azaltmak	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (1,5,9,18,20)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	
	Kanıtla dayalı karar vermeyi desteklemek	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (14,21)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	☑ -Paris Anlaşması ile kısmen uyumlu
	İnsanlar ve büyük kediler arasındaki çatışmayı azaltmak	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (4,10,11,20,22)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	
	Bağlantılılığı artırmak ve devam ettirmek	☑ -En az bir KBÇ hedefi ile uyumlu (1,4,9,10,20,21,22)	☑ -En az bir SKH ile kısmen uyumlu	☑ -Paris Anlaşması ile kısmen uyumlu

***"Kısmen" ifadesinin yer aldığı hedefler, tek bir amacı tamamen kapsamaktan ziyade farklı amaçlara aynı anda dokunan hedeflerdir.*

! *Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejileri ve Eylem Planlarında (NBSAP) Büyük Kedi Koruması. Büyük kedileri, ülkenizin Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi hedef ve amaçlarına ulaşmasında bir araç olarak kullanabilirsiniz. Konuyla ilgili daha fazla bilgi ve rehberlik için yakında yayımlanacak "NBSAP'lerde Büyük Kediler" başlıklı kılavuz belgemize başvurabilirsiniz.*

Kaynaklar:

¹ https://www.iucn.nl/app/uploads/2023/04/Unveiling-the-criminal-networks-behind-jaguar-trafficking-in-Suriname_EU_IUCN-NL-final.pdf
<https://www.iucn.nl/en/publication/criminal-networks-behind-illegal-jaguar-trade/>

² [Fragile Connections Snow Leopards, People, Water and the Global Climate \(WWF Report 2015\)](#)

³ Panthera, UNDP, WCS, and WWF. (2018). Jaguar 2030 Conservation Roadmap for the Americas. Presented at the 14th Conference of the Parties of the Convention on Biological Diversity (CBD COP14). Available at [Panthera.org](#) and through various UN reports.

⁴ <https://wildopeneye.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/11/jaguars-and-es-final.pdf>

⁵ Thornton, D. H., Branch, L. C., & Sunquist, M. E. (2016). The influence of landscape, patch, and within-patch factors on species presence and abundance: A review of focal patch studies. *Biological Conservation*, 194, 61-68. DOI: 10.1016/j.biocon.2015.12.038.

⁶ <https://assets.takeshape.io/eec0d9cd-dc81-4ba8-ac20-50da147f43d2/dev/91c31d0c-5bf3-4fae-b357-b188526215be/New%20Lion%20Economy.pdf>

⁷ https://www.feu.awsassets.panda.org/downloads/beyond_the_stripes_web_version_7.pdf?337371/Beyond-the-Stripes---Save-Tigers-Save-So-Much-More

⁸ Global Tiger Initiative Secretariat. 2011. Global Tiger Recovery Plan. The World Bank, Washington DC.

⁹ Sanderson, E. W., Miquelle, D., & Fisher, K. (2023). Tiger Conservation Landscapes 3.0: A Near Real-Time Habitat Monitoring System. *Wildlife Conservation Society*. Published in *Frontiers in Conservation Science*.

¹⁰ <https://assets.takeshape.io/eec0d9cd-dc81-4ba8-ac20-50da147f43d2/dev/91c31d0c-5bf3-4fae-b357-b188526215be/New%20Lion%20Economy.pdf>

¹¹ Durant, SM, N. Mitchell, R. Groom, A. Ipavec, R. Woodroffe, C. Breitenmoser, and L. T. B. Hunter. 2018. The Conservation Status of the Cheetah Pages 533-548 in L. Marker, L. K. Boast, and A. Schmidt-Küntzel, editors. *Cheetahs: Biology and Conservation*. Academic Press.

¹² Kittle, A. M., Watson, A. C., Fernando, T. S. P., & Kumara, I. A. (2017). Forest cover and level of protection influence the island-wide distribution of an apex carnivore and umbrella species, the Sri Lankan leopard (*Panthera pardus kotiya*). *Mammal Research*, 62(4), 413-422. <https://doi.org/10.1007/s13364-017-0323-9>.

¹³ Ripple, W. J., Abernethy, K., Betts, M. G., Chapron, G., Dirzo, R., Galetti, M., ... & Wolf, C. (2022). The status and ecological effects of the world's largest carnivores. *Mammal Review*, 52(2), 259-292. <https://doi.org/10.1111/mam.12281>

